

Віра Приходько к. філол. наук, доцент

Харківська державна академія фізичної культури

Харків, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ СПОРТИВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Вступ. Загальновідомо, що у сучасному світі спорт є одним із найпопулярніших видів діяльності, котрий презентується ще й через спеціальну термінологію. Особливості творення спортивної термінології зумовлені впливом історичних, соціокультурних та мовних факторів. Спортивна термінологія має свою структуру та правила формування, які потрібно дотримуватися для її правильного використання. Однак, з появою нових видів спорту та технологій, необхідно постійно оновлювати термінологічні словники.

Метою роботи є визначення закономірностей становлення та формування спортивної термінології в українській мові, встановлення причин та функціонування як складника лексики спортсмена, а також визначення основних способів творення відповідної термінології.

Методи дослідження. Робота базується на аналізі наукових публікацій, монографій, статей та інтернет-ресурсів, що стосуються теми дослідження. Для збору та обробки даних використовувалися методи системного аналізу, порівняльного аналізу та синтезу. Було проведено аналіз наукових праць та монографій українських та зарубіжних вчених з питань створення спортивної термінології.

Результати дослідження та їх обговорення. Спортивний термін – це слово або словосполучення, вживане на позначення спортивних дій, місця та особливостей їхнього перебігу, виконавців, діячів спорту, а також предметів, спортивного спорядження, певних рис та особливостей спортивної дії, спортивних титулів і звань [1, с. 3]. Є низка ознак, які визначають суть терміна як мовної одиниці. Структура спортивної термінології створюється упродовж багатьох років і має певні стандарти.

Деякі дослідники пропонують розділяти спортивні терміни на три групи: загальноживані слова, що отримали спеціальне значення у контексті спортивних заходів; загальноспортивні терміни, які існують у терміносистемах двох або більше видах спорту і мають спеціальне значення, істотно відмінне від загальноживаних, або невластиві загальнолітературній мові лексеми; терміни, що застосовуються в одному виді спорту [5].

На сьогодні умовно можна виділити шляхи формування спортивного назовництва. По-перше, деякі номени (переважно назви народних ігор) зафіксовано у словнику за редакцією Б.Грінченка. По-друге, значний пласт спортивних назв закладено у 20-х-30-х роках ХХ століття. Зокрема, з'являються такі назви: лещетарство 'лижний спорт', копаний м'яч 'футбол', санкарство 'санний спорт', наколесництво 'велосипедний спорт', руханка 'гімнастика', скічня 'трамплін', кошиківка 'баскетбол', ситківка 'теніс' тощо [4]. У 1937 році Б. Кобилянський у журналі "Рідна мова" пропонує словничок спортивної термінології, запропонувавши, зокрема, такі терміни, як спортивне життя, вишколення, змагун, санкування, *сковзання*, *плавання*, *ігри у волейбол*, *гімнастика*. Як показує досвід більшість цих номенів не прижилися. Наступний «термінологічний вибух» розпочався в 90-х роках ХХ століття з набуттям українською мовою державного статусу та потребами молодшої держави у створенні цілої низки різних словників із фізичної культури і спорту. Але й тут щодо творення спортивних номенів немовби з'являється дилема: питоме і чуже, інтернаціональне й національне. Наразі, як бачиться, поширеним є шлях формування спортивної термінології через запозичення і викликаний розвитком особливо «молодих» видів спорту (ейс, пайп, кат шот, фітнес, діг, фінт, офсайд, свіпер, рефері). Цей шлях, за словами О. Боровської, представлений двома способами: пофонемним відтворенням оригіналу, тобто створенням фонемної копії-запозичення (фрїстайл, боулінг, пауерліфтинг, крос) та підстановкою власних морфем, які вимагає оригінал, і створенням морфемної копії – кальки. (water polo – водне поло, corner kick – кутовий удар) [1].

Найбільш продуктивними способами творення є афіксальний [6]: кидати – кидок, ухватити – захват; також значна кількість скорочень: НОК (Національний олімпійський комітет), ЧСС (частота серцевих скорочень), ВХА (Всесвітня хокейна асоціація). Зокрема, спостерігаємо й словоскладання: важкоатлет, блок-шоти, Держкомспорт України, ковзаняр-стаєр, фізкультхвилинка тощо.

Висновки. Отже, є всі підстави зробити такий висновок: створення спортивної термінології є важливим елементом спортивної культури. Дослідження показало, що для успішного формування термінології необхідно використовувати інноваційні технології та міжнародний досвід. Окрема увага приділяється

ся створенню нових термінів, які виникають у зв'язку зі змінами у спортивних дисциплінах та технологіях.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку нових методик та підходів до створення термінології в спортивній галузі. Також можливо дослідження впливу термінології на сприйняття спорту глядачами та виховання спортивної культури в суспільстві загалом.

Список використаної літератури

1. Боровська О. В. Співвідношення національних та інтернаціональних термінів в українській термінології галузі фізичної культури та спорту : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Ін-т укр. мови НАН України. Київ, 2004. 17 с.
2. Вацеба О. Нариси з історії спортивного руху в Західній Україні. Івано-Франківськ: Лілея-Нв, 1997.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укл. і гол.ред. В.Т.Бусел. К.: Ірпінь, 2003. 1440 с.
4. Карпець Л.А. Український спортивний жаргон: структурно-семантичний аспект: автореф.дис. на здобуття наук.ступеня канд.філол.наук: 10.02.01. ХНУ Харків, 2006. 19 с.
5. Огороднікова О.В., Палей Т.А. Переклад текстів спортивної тематики: особливості та різновиди. Міжнародний вісник: культурологія, філологія, музикознавство. 2018. Вип. II (11). С. 91–97.
6. Полюга Л.М. Словник українських морфем / Л.М. Полюга. Вид. 3-тє, допов. і випр. Київ: Довіра, 2009. 554 с.